

Dějepis práce od 18. 5. do 23. 5.

Děti,

posílám práci na tento týden. Tentokrát se dozvíme něco o českých zemích před první světovou válkou. České země byly nejnáspěšnějšími zeměmi celé monarchie, byli jsme průmyslovým tahounem a chtěli jsme více práv, než jsme měli. Na straně druhé jsme byli velmi tvrdohlaví, a pokud nám něco nebylo splněno, trucovali jsme dlouho dobu a nechtěli jsme o problémech jednat. Česká kultura a společnost jen vzkvétala. Takže když uslyšíte, že Rakousko – Uhersko bylo „žalářem národů“, není to až taková pravda. To však musíte posoudit sami i z informací, které jsem vám zde dala ☺ Opět příkládám videa na zhlédnutí.

Mějte se krásně.

Lucie Jelínková.

Informace k učivu:

Učebnice str. 121 – 122

Hravý dějepis 8

Doporučuji seriál Sňatky z rozumu – je to sice černobílý seriál, ale krásně ukazuje život v českých zemích v 2. pol. 19. stol.

Časopis Časostroj

Videa k učivu:

https://www.youtube.com/watch?v=k_z4YtLXAWo – Národní divadlo

<https://www.youtube.com/watch?v=1YZpYT2xHx8> – Rukopisy

<https://www.youtube.com/watch?v=T2JeSG29has> - Mladočeši, Staročeši

<https://www.youtube.com/watch?v=f3eCoHZ1e7I> – Bouřlivý rozvoj vědy a techniky

<https://www.youtube.com/watch?v=FQtuQe4sSYE> – Spolkový život

https://www.youtube.com/watch?v=PO_S1GUPrXk – Soužití Čechů, Němců a Židů

Uherska

Erb Rakouska –

České země v 2. polovině 19. století

- Bachův absolutismus pro české země znamenal omezení národního hnutí a češtiny.
- Po rakousko-uherském vyrovnání se Češi snažili upozornit na svou situaci v zahraničí, ale neúspěšně.
- **České země byly hospodářsky nejvyspělejší v celé monarchii!!!**
- Rozvoj textilního, potravinářského průmyslu (výroba piva a cukru), průmysl strojírenský a chemický.
- Císař Čechům slíbil, že se s nimi vyrovná po vzoru Maďarů → Maďaři nesouhlasili → k žádnému vyrovnání nedošlo → Češi odmítli účastnit se Říšské rady (parlamentu).
- Neúčast v parlamentu rozdělila také Českou Národní stranu na **STAROČECHY** – konzervativci a **MLADOČECHY** – demokratičtější a radikálnější.
- Po návratu do Říšské rady (po šestnácti letech!) Češi získali nějaká práva, např. částečné zrovnoprávnění češtiny v němčinou v úředním styku ...
- Na přelomu století vznikaly nové politické strany.

Život v českých zemích v 2. polovině 19. století

- Velmi se rozvíjel spolkový život – spolek byla organizace, kde se sdružovali lidé se stejnými názory a zálibami.
- Vznikl **Sokol** – tělovýchovný spolek, zakladatelem je **Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner [figner]**.
- **Vojta Náprstek** se zasloužil o spolkový život žen – Americký klub dam, dále pak Karolína Světlá a Sofie Podlipská.
- V roce 1868 byl položen základ kámen **NÁRODNÍHO DIVADLA** – na jeho výstavbě se podílela celá řada českých umělců → **GENERACE NÁRODNÍHO DIVADLA**.
- Jako první představení se hrála **Smetanova Libuše** – divadlo ale vyhořelo – v roce 1883 bylo znovuotevřeno – na památku toho je na oponě napsáno **NÁROD SOBĚ** (na opravu Národního divadla se lidé skládali, přispěl i císař)
- Vztah Čechů a Němců se od 2. pol. 19. století zhoršoval → v 80. letech 19. století se vztahy odcizily.
- Židovské obyvatelstvo se buď asimilovalo, nebo chtělo úplnou samostatnost.

- Na konci 19. století tu na vzestupu antisemitismus.

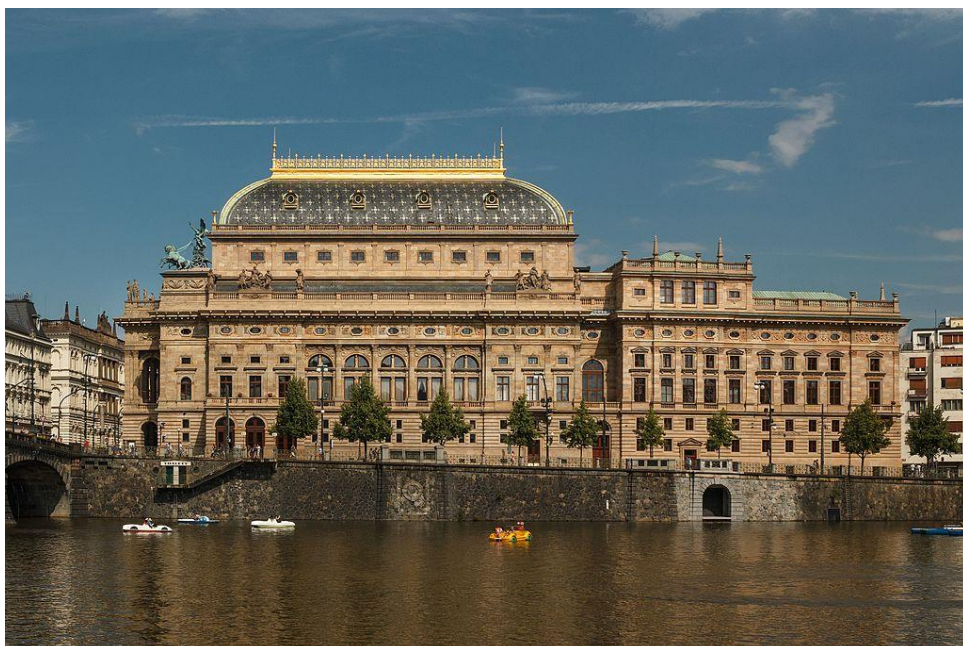
Slovníček:

Antisemitismus – náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost projevující se nenávistí vůči židům.

Asimilace – přizpůsobení se.

František Josef I. se svou manželkou Alžbětou Bavorskou, zvanou Sissi, Národní divadlo

Fotka vlevo Vojta Náprstek, fotka vpravo Miroslav Tyrš, Sokolové v kroji
Obrázky použity z [www. Wikipedia.com](http://www.Wikipedia.com)

POLOVINA 19. STOLETÍ A POČÁTEK 20. STOLETÍ

ČESKÉ ZEMĚ VE 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

České země v době Bachova absolutismu

Pro české země znamenal Bachův absolutismus omezení českého národního hnutí, které bylo nuceno se v této době soustředit jen na kulturní činnost. Také výuka češtiny byla citelně omezena.

České země po rakousko-uherském vyrovnání

Češi se snažili upozornit na svou situaci v Rusku a ve Francii, ale jejich výpravy nezaznamenaly žádný úspěch. Snažili se tedy **povznést myšlení českého národa**. Konaly se různé poutě a výlety na památná místa, ale i protivládni shromáždění pod širým nebem zvaná **tábory lidu** (→ Obr. 1). Panovník si uvědomoval, že české země jsou pro hospodářství monarchie velmi důležité, patřily mezi **hospodářsky nejvypělejší** ze zemí Předlitavska. Rozvoj českých zemí pozitivně ovlivnila průmyslová revoluce, na industrializaci měla vliv hustota obyvatel, fungující dopravní síť a nerostné bohatství. Výsledky průmyslové revoluce ovlivnily nejprve **rozvoj textilního průmyslu**. V Čechách dále revoluce ovlivnila **potravinářský průmysl**. Zejména se v našich zemích prosadila **výroba cukru a piva**. Během 19. století vznikala v oblasti těžby nerostného bohatství velká průmyslová centra (Plzeň, Ostrava, Kladno), kde se rozvíjel **průmysl strojírenský, hutnický či chemický**.

• Na kterou událost z předchozího roku se odvolávali účastníci tábora lidu na hoře Říp ve svém usnesení?

- Zopakuj si, které změny přinesla revoluce v roce 1848 do českých zemí: čeho se podařilo dosáhnout a čeho se dosáhnout nepodařilo?

Obr. 1 – Tábory lidu na hoře Mužský

První z tzv. táborů lidu, akcí zasazujících se o boj za české státní právo, se konal na hoře Říp v květnu 1868. Na závěr tohoto shromáždění bylo přijato usnesení požadující mimo jiné vypsání voleb pro nový sněm českého království, který by vypracoval novou ústavu království, která by zajišťovala takovou samostatnost a svobodu, jako měly země Zalitavska.

Tábory lidu se pak konaly i na dalších památných místech spojených s našimi dějiny a účastnily se jich tisíce obyvatel.

■ počet obyvatel (v tisících)

Obr. 3 – Vývoj počtu obyvatel v českých zemích

Na grafu vidíš, jak se vyvíjela populace českých zemí.

- Spočítej, o kolik procent vzrostl počet obyvatel mezi lety 1790 a 1910.
- Pokus se vysvětlit, které faktory přispívají k růstu počtu obyvatel.
- V roce 1910 žilo z celkového počtu obyvatel 67 % v Čechách, 26 % na Moravě a 7 % ve Slezsku. Vypočítej, kolik obyvatel žilo v jednotlivých oblastech.

Staročeši a mladočeši

Navíc bylo možné obávat se dalšího vojenského konfliktu s Pruskem, který by podle předpokladu zasáhl hlavně území Čech. Císař se proto snažil o **dohodu s českými politiky**. V roce 1871 přislíbil rakousko-české vyrovnání. Kvůli silnému odporu maďarského a německého obyvatelstva, které v tom vidělo ohrožení dualismu, k tomu ale nikdy nedošlo. Česká veřejnost byla výsledkem velmi zklamána a čeští politici reagovali politikou takzvané **pasivní rezistence** (neúčastnili se zasedání Říšské rady ve Vídni ani českého zemského sněmu). Česká Národní strana se během 60. let vnitřně rozdělila na konzervativnější křídlo nazývané

Na to si je posádk, do toho nestezem!

Obr. 2 – Sociální demokraté

Tato politická strana je spojovaná od svého počátku s **dělnickým hnutím**. Dělnici se snažili zlepšit své pracovní podmínky a postavení ve společnosti, proto se rozhodli založit svoji stranu. Nesla název **Československá sociálně demokratická strana dělnická**. Za nejdůležitější úkoly považovali sociální demokraté zavedení osmihodinové pracovní doby a všeobecného hlasovacího práva.

- Na obrázku je karikatura Mikoláše Aleše. Pokus se vysvětlit vlastními slovy, co je smyslem této karikatury.

Obr. 4 – Miroslav Tyrš
 Tento profesor dějin se podílel na založení tělovýchovného spolku Sokol, který se řídil heslem „Ve zdravém těle zdravý duch.“

- Urči, na který antický ideál odkazuje heslo Sokola.
- Zjistí, kde ve tvém okolí funguje nejbližší tělocvičný spolek.
- Co označuje slovo sokolovna? Kde se nachází ve tvém okolí nejbližší sokolovna?

Obr. 5 – Josef Hlávka
 Josef Hlávka se proslavil jako architekt, stavitel, politik a mecenáš. Mimo jiné založil Českou akademii pro vědu, slovesnost a umění, která se stala předchůdkyní dnešní Akademie věd. Jako mecenáš proslul díky velmi promyšlenému programu zaměřenému na podporu kultury a vzdělanosti v českých zemích.

- Jmenuj další příklady osob z historie nebo ze současnosti, které bychom mohli označit za mecenáše.

staročeši a proud demokratičtějších a radikálnějších politiků, kteří se označovali jako **mladočeši**. Jejich vzájemný rozpor a jiný pohled na způsob vedení české politiky vyvrcholil po odchodu části politiků do tzv. pasivní rezistence. Mladočeši s tímto postojem nesouhlasili a založili si Národní stranu svobodomyšlnou. Ve svém programu prosazovali aktivní českou politiku. Po asi šestnácti letech uplatňování politiky pasivní rezistence zasedli roku 1879 čeští politici opět v Říšské radě a později dosáhli také několika menších úspěchů – částečného zrovnoprávnění češtiny na českou a německou univerzitu. Na přelomu století se na české politické scéně objevily i další strany, jako například **agrárníci** či **sociální demokraté** (→ Obr. 2).

Spolkový život

Po pádu Bachova absolutismu se v českých zemích rozvinul spolkový život. Mezi první založené spolky patřily zpěvácký spolek **Hlahol** a tělovýchovný spolek **Sokol**, který založil Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner [figner] (→ Obr. 4). Další významnou organizací založenou v českých zemích byla **Umělecká beseda**. Ta se snažila vytvořit podmínky pro rozvoj uměleckých sil. Program byl velice rozsáhlý, a tak se postupem času Beseda rozdělila na různé odbory: hudební, literární, výtvarný a další. Většina spolků byla určena jenom mužům. Přesto se začal rozvíjet i ženský spolkový život. Ženy za to vděčily **Vojtěchu Náprstkov**í, který poznatky o ženském hnutí přinesl z Ameriky. Na jeho snahy navázaly **Karolína Světlá** a **Sofie Podlipská**. Díky jejich snahám byla založena Vyšší dívčí škola Minerva a Americký klub českých dam. Povinností všech členek tohoto klubu bylo se vzdělávat, pořádat dobročinné akce a účastnit se odborných přednášek. Byla jim zpřístupněna i Náprstkova knihovna s 50 tisíci publikacemi. Z tohoto prostředí vzešly i první české lékařky. Klub chtěl vychovat samostatné ženy, které by se uměly prosadit jako vychovatelky, učitelky, úřednice či podnikatelky.

Národní divadlo

Ruku v ruce se spolkovým životem se rozvíjela i česká kultura. V roce **1868 byl položen základní kámen Národního divadla**. Na výstavbě a výzdobě se podílela celá řada českých umělců a celé této skupině umělců se říká **generace Národního divadla** (→ s. 109). Poprvé bylo divadlo slavnostně **otevřeno v roce 1881** na počest návštěvy korunního prince Rudolfa Habsburského. První představení, které se hrálo, byla **Smetanova Libuše** zkomponovaná právě pro tuto příležitost. Během dokončovacích prací, které probíhaly již za provozu divadla, vypukl **požár** a nově otevřené divadlo shořelo. Lidé tuto událost chápali jako celonárodní tragédii a začali na opravu sbírat peníze. Ve velmi krátké době se podařilo vybrat milion zlatých. Rekonstrukce trvala dva roky a divadlo bylo **znovuotevřeno** při slavnostní příležitosti roku **1883** opět Smetanovou **Libuší**. Na památku tohoto celonárodního činu je na oponě Národního divadla umístěn nápis **Národ sobě**.

Školství

Ve 2. polovině 19. století fungovala na našem území rozsáhlá síť základních škol. Z **obecných** (základních) **škol** mohli žáci postoupit do gymnázia či reálného gymnázia, do měšťanské školy, která jim zajišťovala praktické vzdělání, nebo do reálky či obchodní akademie. **Gymnázia** připravovala své studenty na univerzitní vzdělání. Zaměřovala se na klasické jazyky, reálná gymnázia spíše na matematiku

ČESKÉ ZEMĚ VE 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Obr. 6, 7, 8 – Průmyslový palác v Praze, Křižíkova fontána, Petřínská rozhledna

V roce 1891 se konala v Praze Jubilejní zemská výstava, kde byla prezentována úroveň českých hospodářských, technických a uměleckých výsledků. U příležitosti výstavy byly vybudovány například Průmyslový palác, Křižíkova fontána, lanovky na Letnou a na Petřín, elektrická dráha na Letné, či Petřínská rozhledna (→ s. 106).

a přírodní vědy. **Reálky** připravovaly žáky především na technické vzdělání. Absolventi reálků se také mohli věnovat praktickému povolání. **Obchodní akademie**, které byly na rozdíl od gymnázií málo početné, připravovaly na budoucí povolání úředníky či podnikatele.

Vztahy Čechů a Němců

Vzájemné vztahy Čechů a Němců, kteří tvořili asi třetinu obyvatelstva českých zemí, sice nebyly bezproblémové, ovšem oba národy se od sebe výrazně nelišily, jejich vývoj kulturní a hospodářský byl zhruba na stejné úrovni. V 80. letech 19. století však došlo k jejich odcizení, což se projevovalo nejprve v otázkách státoprávních, jazykových a posléze i politických. Němci se nezajímali o českou kulturu, Češi nenavštěvovali německá divadla apod. Národnostní předsudky byly překonávány jen v hospodářské oblasti a na poli obchodu.

Židovské obyvatelstvo

Na utváření vztahů Čechů a Němců měli vliv také Židé. Jejich postoj je vnitřně dělal na dvě odlišné skupiny. První se řadila mezi toto obyvatelstvo a prosazovala vzájemnou asimilaci. Snažili se sblížit s německou a českou kulturou. Druhá skupina vyznávala spíše národní a kulturní samostatnost Židů. Stejně jako i v jiných evropských zemích byl na konci 19. století také v Čechách na vzestupu **antisemitismus** (→ Obr. 10).

České země patřily k hospodářsky nejrozvinutějším částem Rakouska-Uherska. Českým politikům se nepodařilo prosadit samostatnější postavení českých zemí v rámci monarchie a po několik let praktikovali politiku pasivní rezistence. Ve 2. polovině 19. století se dařilo v českých zemích prosazovat život, bylo otevřeno Národní divadlo, prosazovala se ženská emancipace. V českých zemích žilo i německé a židovské obyvatelstvo.

Obr. 9 – Alžběta Bavorská (Sissi)

Manželkou Františka Josefa I. byla Alžběta Bavorská, zvaná Sissi. Svatba se konala 24. dubna 1854 v kostele sv. Augustina ve Vídni a byla velkolepá. Celkem spolu měli 4 děti. Harmonie jejich vztahu nevydržela dlouho.

Císařovna matka Žofie Bavorská zasahovala do jejich vztahu, císařovna Alžběta se také cítila svazována náročným ceremoniálem vídeňského dvora a povinnostmi císařovny. Možná za to mohlo přílišné mládí (Sissi se vdávala v 15ti letech) nebo její povaha. Po smrti své prvorozené dcery se císařovna uzavřela do sebe a státnickým povinnostem se začala vyhýbat. Dokonce i péči o své další děti, Giselu a Rudolfa, přenechávala spíše chůvám. Změna nastala až po narození nejmladší dcery Marie Valérie. Té věnovala péči až přehnanou. Alžbětin život ukončil italský anarchista. Mezi císařským párem došlo postupem času k citelnému odcizení, její smrt ale císaře přesto velmi zarmoutila.

Obr. 10 – Tomáš Garrigue Masaryk (garik)

T. G. Masaryk vstupoval do veřejného života v 80. letech 19. století. Angažoval se v debatě týkající se Rukopisů královédvorského a zelenohorského (→ s. 68) či v takzvané hilsneriádě. V této kauze byl obviněn Žid Leopold Hilsner z rituální vraždy křesťanské dívky. Masaryk vystupoval proti primitivnímu antisemitismu, který tato kauza rozpoutala.

agrární = zemědělský, rolnický

kauza = soudní spor, případ

rezistence = projev odporu

1. Popiš, jaké bylo hospodářské a politické postavení českých zemí v rámci Rakouska-Uherska.
2. Jmenuj hlavní české politické strany 2. poloviny 19. století a stručně charakterizuj jejich program.
3. Popiš školský systém v našich zemích ve 2. polovině 19. století.
4. Jmenuj nejvýznamnější spolky a uveď, co bylo náplní jejich činnosti.
5. Zhodnot, jaký význam měla pro český národ stavba Národního divadla.

DVOŘÁKOVA RUSALKA OSLNILA!

31. března 1901, Praha, Rakousko-Uhersko – Velkým úspěchem skončila premiéra opery Rusalka světově proslulého skladatele Antonína Dvořáka v Národním divadle. Romantické pohádkové dílo, jehož libreto napsal mladý básník Jaroslav Kvapil, **přijalo publikum i velká část kritiky s nadšením.**

Ze zákulisí se k nám však dostala informace, že **k premiéře málem nedošlo!** Představitel prince tenorista Karel Burian se totiž opil tak, že nebyl schopen zpívat. Zaskakující Bohumil Pták však roli zvládl na jedničku. Věříme, že zář opery pronikne až do daleké budoucnosti!

Okénko do budoucnosti: Rusalka je nejhranější česká opera ve světě a její obliba trvá dodnes.

